

Predicting Academic Performance Based on the Personality Traits of Students: A Case Study of the Female Campus at Imam Sadiq University

Fatemeh Soghra Shafiee¹, Zahra Zahedi Vafa², Zahra Safaralian³, Fatemeh Sadat Tabatabaei⁴

¹ Assistant Professor, Department of Islamic Education and Educational Sciences, Imam Sadegh University, Tehran, Iran (**Corresponding author**). shafiee_fs@isu.ac.ir

² Master's student, Department of Educational Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran. z.zahedivafa@mail.sbu.ac.ir

³ BA., Department of Islamic Education and Educational Sciences, Imam Sadegh University, Tehran, Iran. safaralian77@gmail.com

⁴ BA., Department of Islamic Education and Educational Sciences, Imam Sadegh University (AS), Tehran, Iran. fasataba77@gmail.com

Abstract

The aim of this study was to predict academic performance based on the personality traits of female students at Imam Sadiq University. This research is correlational in nature, and the statistical population includes all undergraduate students at the female campus of Imam Sadiq University, totaling 343 students in the second semester of the 2019-2020 academic year. Using stratified random sampling and the Krejcie and Morgan table, 182 students were selected as the research sample. Data collection was conducted using the NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) and Dertej's Academic Performance Questionnaire. Data were analyzed using SPSS software and multivariate regression analysis and multivariate analysis of variance (MANOVA). The results indicated that the correlation coefficient of academic performance with neuroticism is -0.57, extraversion is 0.44, openness is -0.14, agreeableness is 0.3, and conscientiousness is 0.62. The significance level of the correlation coefficient between academic performance and neuroticism, extraversion, agreeableness, and conscientiousness was less than 0.05, indicating a significant relationship with 95% confidence, while no significant relationship was found between academic performance and openness. Overall, the multiple correlation coefficient between personality traits and academic performance is 0.69, with a coefficient of determination of 0.48. In other words, 48% of the variance in academic performance can be explained by different dimensions of personality traits. The results of this study indicate that neuroticism and conscientiousness have a stronger role in predicting academic performance. Therefore, considering the personality traits of students, particularly conscientiousness, can be beneficial in improving academic performance.

Keywords: Female students, Imam Sadiq University, Academic performance, Personality traits.

Received: 2024/03/18 ; **Revised:** 2024/04/13 ; **Accepted:** 2024/05/17 ; **Published online:** 2024/06/22

Cite this article: Shafiee, F.S., Zahedi Vafa, Z., Safaralian, Z. & Tabatabaei, F.S. (2024). Predicting Academic Performance Based on the Personality Traits of Students: A Case Study of the Female Campus at Imam Sadiq University. *Research Quarterly of Islamic Education and Training*, 5(2), p.7-26.
<https://doi.org/10.22034/RIET.2024.16042.1236>

Publisher: Farhangian University

© the authors

<http://tarbiatmaaref.cfu.ac.ir/>

Article type: Research Article

پیش‌بینی عملکرد تحصیلی مبتنی بر ویژگی‌های شخصیتی دانشجویان: مطالعه موردی پردیس خواهران دانشگاه امام صادق (ع)

فاطمه صغری شفیع^۱، زهرا زاهدی وفا^۲، زهرا صفرعلیان^۳، فاطمه سادات طباطبایی یگانه^۴

^۱ استادیار، گروه معارف اسلامی و علوم تربیتی، دانشگاه امام صادق (ع)، تهران، ایران (نویسنده مسئول). shafiee_fs@isu.ac.ir

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه علوم تربیتی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. z.zahedivafa@mail.sbu.ac.ir

^۳ کارشناسی، گروه معارف اسلامی و علوم تربیتی، دانشگاه امام صادق (ع)، تهران، ایران. safaralian77@gmail.com

^۴ کارشناسی، گروه معارف اسلامی و علوم تربیتی، دانشگاه امام صادق (ع)، تهران، ایران. fasataba77@gmail.com

چکیده

هدف پژوهش حاضر پیش‌بینی عملکرد تحصیلی مبتنی بر ویژگی‌های شخصیتی دانشجویان دختر دانشگاه امام صادق (ع) بود. این پژوهش از نوع همبستگی بوده، جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانشجویان کارشناسی پردیس خواهران دانشگاه امام صادق (ع) است که در نیم‌سال دوم تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ به تعداد ۳۴۳ نفر در حال تحصیل بودند. با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای، نمونه پژوهش با استفاده از جدول کرجسی مورگان، به تعداد ۱۸۲ نفر انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه پنج عاملی شخصیت (NEO)، و پرسشنامه عملکرد تحصیلی در تاج استفاده شد. داده‌ها با نرم‌افزار (SPSS) و آزمون تحلیل رگرسیون چند متغیره و تحلیل واریانس چند متغیره مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج نشان داد که ضریب همبستگی عملکرد تحصیلی با روان‌آزردگی خوبی (۰.۵۷-)، با برون‌گرایی (۰.۴۴)، گشودگی (۰.۱۴-)، سازگاری (۰.۳)، و وجدانی بودن (۰.۶۲) می‌باشد. سطح معناداری ضریب همبستگی بین عملکرد تحصیلی و روان‌آزردگی خوبی، برون‌گرایی، سازگاری و وجدانی بودن کمتر از ۰.۰۵ بوده و بیان گر آن است که با احتمال ۹۵ درصد این رابطه معنادار است، و تنها بین عملکرد تحصیلی و گشودگی رابطه معناداری وجود ندارد. به طور کلی، ضریب همبستگی چندگانه بین مؤلفه‌های ویژگی‌های شخصیت با عملکرد تحصیلی برابر با ۰.۶۹ است. ضریب تعیین برابر ۰.۴۸ می‌باشد. به عبارتی، ۴۸ درصد از واریانس عملکرد تحصیلی از طریق ابعاد مختلف ویژگی‌های شخصیتی قابل تبیین است. نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد روان‌آزردگی خوبی و وجدانی بودن سهم قوی‌تری را در پیش‌بینی متغیر عملکرد تحصیلی دارد. لذا در گزینش دانشجویان، توجه به ویژگی‌های شخصیتی آنان، به ویژه وظیفه‌شناسی و وجدانی بودن آنان می‌تواند در بهبود عملکرد تحصیلی راهگشا باشد.

کلیدواژه‌ها: دانشجویان دختر، دانشگاه امام صادق (ع)، عملکرد تحصیلی، ویژگی‌های شخصیتی.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۲۸؛ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۱/۲۵؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۱۸؛ تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۳/۰۴/۰۲

استناد به این مقاله: شفیع، فاطمه صغری، زاهدی وفا، زهرا؛ صفرعلیان، زهرا؛ طباطبایی یگانه، فاطمه سادات (۱۴۰۳). پیش‌بینی عملکرد تحصیلی مبتنی بر ویژگی‌های شخصیتی دانشجویان: مطالعه موردی پردیس خواهران دانشگاه امام صادق (ع). پژوهش در آموزش معارف و تربیت اسلامی، ۲۵(۲)، ۷-۲۶. <https://doi.org/10.22034/RIET.2024.16042.1236>

۱. مقدمه

عملکرد تحصیلی به معنای کلیه فعالیت‌ها و تلاش‌های آموزشی و پژوهشی است که دانشجویان در جهت کسب علم و دانش در دانشگاه از خود نشان می‌دهند. این عملکرد همواره به عنوان یکی از اهداف مهم نظام آموزش عالی و دانشگاه‌ها مورد توجه سیاست‌گذاران و تصمیم‌سازان بوده است (رضایی، مصرآبادی و محمدزاده، ۱۳۹۳). عملکرد تحصیلی به توانایی اثبات موفقیت برای رسیدن به هدف‌هایی گفته می‌شود که برای آن برنامه‌ریزی شده (قانعی مهرآبادی، ۱۳۹۹)، و مهم‌ترین نشانه موفقیت نظام آموزشی در رسیدن به اهداف و شیوه عملکرد تحصیلی فراگیران است (امیری دوماری، مرزیه و جناآبادی، ۱۴۰۲)؛ زیرا رشد و توسعه هر کشور به نظام آموزشی، دانش‌آموختگان و دانشجویان آن کشور بستگی دارد. امروزه کشور ایران با جمعیت قابل توجهی از دانشجویان مواجه است که سلامتی و بهداشت روانی آنان به عنوان نخبگان جامعه، همواره یکی از دل‌مشغولی‌ها و نگرانی‌های برنامه‌ریزان و تصمیم‌گیرندگان بوده است. از سوی دیگر، عملکرد تحصیلی دانشجویان و عوامل تأثیرگذار بر آن، یکی از موضوعاتی است که همیشه محققان به آن توجه داشته‌اند. افزون بر آن، دانشجویان بنا به شرایطی که در آن قرار دارند، با تنوعی از مسائل متفاوت دست به گریبان هستند که عملکرد تحصیلی آن‌ها را تحت الشعاع قرار می‌دهد (پیری، همایونی بخشایش و عنایتی، ۱۳۹۵). از آنجایی که تحصیل در ایران هم در دوره قبل از دانشگاه و هم در دوره دانشگاه، هزینه‌های بسیار بالایی را برای دولت به همراه دارد؛ بنابراین، باید سیاست‌ها و شیوه‌هایی را اتخاذ کرد تا هرچه بیشتر مانع افت عملکرد تحصیلی و بازدهی هرچه بیشتر آن شد؛ تا به این طریق، از به هدر رفتن بسیاری از امکانات مالی، بودجه‌های سرسام‌آور و مهم‌تر از همه، امکانات انسانی جامعه جلوگیری به عمل آید (رادپور، ۱۳۹۱).

واقعیت آن است که عوامل اثرگذار بر عملکرد تحصیلی دانشجویان چنان درهم تنیده‌اند و با یکدیگر کنش متقابل دارند که تبیین نقش و سهم هریک، به دشواری امکان‌پذیر است (قاضی طباطبایی و مرجانی، ۱۳۸۰). در این راستا، مدل‌های مختلفی پیشنهاد شده، که یکی از آن‌ها مدل مدل انتویستل^۱ است. براساس این مدل، سه گروه بر عملکرد تحصیلی دانشجویان تأثیر دارد، که عبارت است از: «خصوصیات دانشجویان» (دانش و تجربه قبلی، ویژگی‌های ذهنی، سبک‌های یادگیری، خصوصیات شخصی، نگرش و علاقه به درس و رشته و رویکردهای یادگیری)؛ «خصوصیت تدریس» (دانش و تجربه مدرس، اشتیاق و علاقه استاد به موضوع تدریس، رویکردهای تدریس و درک کردن دانشجویان از سوی مدرس) و «خصوصیات

محیط تدریس» (اهداف و ساختار درس، مواد و منابع درسی، نحوه ارزشیابی، حجم تکالیف درسی، میزان آزادی و حق انتخاب دانشجویان و میزان حمایت گروه آموزشی از دانشجویان) (برهانی زرنندی، ۱۳۹۲). افزون بر این سه عامل، عملکرد تحصیلی مستقیماً تحت تأثیر عوامل روان‌شناختی، اجتماعی-اقتصادی و محیطی قرار دارد (Oduol, 2006). بنابراین، عملکرد تحصیلی در یک جامعه می‌تواند کیفیت فرهنگی و تحصیلی آن جامعه را مشخص کند؛ اما بدیهی است، ارائه راهکارهای مناسب تنها با بررسی و شناخت عوامل مؤثر بر عملکرد تحصیلی حاصل خواهد شد؛ زیرا تا مشکل به خوبی شناخته نشود، نمی‌توان در جهت رفع آن گامی برداشت. برخی محققان تحلیل تفاوت‌های فردی را به عنوان یک متغیر کلیدی برای تسهیل یادگیری فراگیران مورد بحث قرار داده‌اند. یکی از متغیرهای تفاوت فردی، «ویژگی‌های شخصیتی» یادگیرندگان است (Caprara & et al., 2011). محققان بسیاری وجود ارتباط مثبت بین ویژگی‌های شخصیتی و عملکرد تحصیلی را تأیید کرده‌اند. شناخت ویژگی‌های شخصیت افراد و استفاده از الگوهای آموزشی متناسب با آن، می‌تواند به ارتقاء اهداف آموزشی و پرورشی در برنامه آموزشی کمک فراوانی نماید.

در ادامه، پژوهش‌هایی معرفی خواهند شد که مرتبط با عملکرد تحصیلی دانشجویان بوده‌اند. نکته حائز اهمیت در بررسی این پژوهش‌ها، چگونگی سنجش عملکرد تحصیلی است؛ به این مفهوم که بخش قابل توجهی از پژوهش‌ها از طریق محاسبه معدل کل تا نیم‌سال تحصیلی دانشجویان به سنجش عملکرد تحصیلی پرداخته‌اند و تعدادی از پژوهش‌ها با استفاده از ابزار پرسش‌نامه، به طور مثال پرسش‌نامه فام و تیلور (۱۹۹۹) که در تاج در سال ۱۳۸۳ آن را به صورت نسخه ایرانی تبدیل کرد، عملکرد تحصیلی را با سنجش «خودکارآمدی»، «تأثیرات هیجانی»، «برنامه‌ریزی»، «عدم کنترل پیامد» و «انگیزش» بررسی کرده‌اند.

پژوهش حویزروی، کرملاچعب و طبش (۱۴۰۱)، عملکرد تحصیلی را براساس پرسش‌نامه در تاج محاسبه نموده است. نتایج رگرسیون چندگانه هم‌زمان نشان می‌دهد که بین ادراک از محیط کلاس درس و خودکارآمدی تحصیلی با عملکرد تحصیلی رابطه مثبت دارد.

در پژوهش قمری (۱۳۹۱)، عملکرد تحصیلی مبتنی بر معدل تحصیلی دانشجویان بوده است. نتایج این پژوهش نشان داد که، بین سبک زندگی اسلامی و عملکرد تحصیلی، رابطه مثبت وجود دارد. رابطه مؤلفه‌های «عبادی»، «اخلاقی»، «خانواده»، «تفکر و علم» و «زمان‌شناسی» با عملکرد تحصیلی مثبت بوده و سه مؤلفه «زمان‌شناسی»، «تفکر و علم» و «عبادی» سبک زندگی اسلامی را حدود ۱۳ درصد از واریانس عملکرد تحصیلی تبیین می‌نمایند.

حبیب‌زاده، بیگی و پرزور (۱۳۹۰) در پژوهشی ملاک سنجش عملکرد تحصیلی دانشجویان را معدل قرار داده‌اند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد آموزش راهبردهای تنظیم شناختی هیجانی می‌تواند نه تنها در افزایش سلامت روان دانشجویان، بلکه در افزایش عملکرد تحصیلی آنان نیز مؤثر واقع شود.

مصطفی، فلاح‌زاده، احمدی و حمیدی (۱۳۹۰) نیز در پژوهشی با مدل‌یابی معادلات ساختاری، روابط سبک‌های دلبستگی و خودمتمایزسازی با عملکرد تحصیلی دانشجویان دانشگاه را بررسی کردند. در این پژوهش، سبک زندگی ارتقاءبخش سلامت به عنوان متغیر واسطه‌ای لحاظ شده و عملکرد تحصیلی براساس پرسش‌نامه فام و تیلور (۱۹۹۹) به دست آمده است.

عظیم‌پور، شاملی، کریم‌زادگان و عمادی (۱۳۹۹)، در پژوهشی عملکرد تحصیلی را معدل تحصیلی دانشجویان در نظر گرفتند. برهمین اساس، ضرایب همبستگی پیرسون رابطه مثبت عملکرد تحصیلی با متغیرهای هوش، جنسیت (مؤنث)، هویت هنجاری و هویت اطلاعاتی، بهزیستی روان‌شناختی، حمایت اجتماعی، جو خانوادگی، و رابطه منفی آن را با افسردگی و اضطراب اجتماعی، نشان داد. با این همه، در تحلیل رگرسیون صرفاً متغیر «جنسیت» و «هوش‌بهر» توانستند عملکرد تحصیلی را پیش‌بینی نمایند.

نتایج پژوهش آتش‌افروز و عربان (۱۳۹۶)، که عملکرد تحصیلی را با معدل محاسبه نموده‌اند، بیانگر آن است که ویژگی‌های شخصیتی با عملکرد تحصیلی دانشجویان معلمان، به طور مستقیم و غیرمستقیم از طریق تحت تأثیر قرار دادن راهبردهای مطالعه رابطه دارد. یافته‌ها نشان داد، صفات شخصیتی «گشودگی» و «وظیفه‌شناسی» با سوق دادن دانشجویان به سمت اتخاذ رویکرد مطالعه عمیق، عملکرد تحصیلی را ارتقاء می‌دهند. همچنین، ویژگی شخصیتی «توافق‌پذیری» با اتخاذ رویکرد مطالعه راهبردی در دانشجویان، عملکرد تحصیلی را بهبود می‌بخشد. به‌علاوه، یافته‌ها حکایت از رابطه مثبت بین ویژگی شخصیتی «روان‌رنجورخویی» با اتخاذ رویکرد مطالعه سطحی و در نهایت عملکرد تحصیلی پایین در دانشجویان دارد.

پیری و همکاران (۱۳۹۵)، با استفاده از مدل‌یابی معادلات ساختاری، ارتباط راهبردهای کنترل فکر و معنا در زندگی را با عملکرد تحصیلی دانشجویان مورد مطالعه قرار دادند. در این پژوهش، عملکرد تحصیلی براساس معدل دانشجویان محاسبه شده و بین معنا در زندگی و راهبردهای کنترل فکر با عملکرد تحصیلی دانشجویان رابطه مثبت و معناداری مشاهده شد.

نتایج پژوهش رضایی و همکاران (۱۳۹۳) نشان داد که بین ویژگی شخصیتی «وظیفه‌شناسی»، رویکرد یادگیری راهبردی و عملکرد تحصیلی دانشجویان رابطه مثبت؛ ولی بین رویکرد سطحی با عملکرد تحصیلی رابطه منفی و معنی‌داری وجود دارد. نتایج تحلیل رگرسیون سلسله‌مراتبی بیانگر آن است که اثر مستقیم وظیفه‌شناسی بر عملکرد تحصیلی هنگامی که رویکرد راهبردی در گام دوم وارد تحلیل می‌شود، از

بین می‌رود. در این تحلیل دو پیش‌بین معنی‌دار برای عملکرد تحصیلی وجود داشت: رویکرد راهبردی (با ارزش بتای مثبت) و رویکرد سطحی (با ارزش بتای منفی). نتایج تحلیل مسیر نیز نشان داد که اثر غیرمستقیم «وظیفه‌شناسی» بر عملکرد تحصیلی دانشجویان از طریق رویکرد راهبردی میانجی‌گری می‌شود.

عابدینی و برات دستجردی (۱۳۹۳) عملکرد تحصیلی را براساس معدل نمرات دانشجویان محاسبه نمودند. یافته‌ها نشان داد دو مؤلفه «مدیریت خود» و «خودآگاهی هیجانی» و سه مؤلفه «آگاهی فراشناختی»، «بررسی خود» و «راهبردهای شناختی فراشناخت»، پیش‌بینی‌کننده‌های معنادار برای عملکرد تحصیلی دانشجویان بودند. یافته‌ها حاکی از اهمیت پرورش هوش هیجانی و توانایی‌های فراشناختی در نظام آموزش عالی است، که به دنبال آماده‌سازی یادگیرندگان برای رویارویی با چالش‌های بزرگ و کوچک جهان آینده است.

رضایی، مصرآبادی و محمدزاده (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان «رابطه بین هیجان‌های پیشرفت و باورهای انگیزشی با عملکرد تحصیلی دانشجویان»، عملکرد تحصیلی دانشجویان را با توجه به معدل تحصیلی آنان به دست آوردند. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که اضطراب مرتبط با کلاس (با ارزش بتای منفی)، شرم مرتبط به یادگیری (با ارزش بتای منفی)، غرور و شرم مرتبط به آزمون (به ترتیب با بتای مثبت و منفی)، متغیرهای پیش‌بینی معنادار عملکرد تحصیلی بودند. در پیش‌بینی عملکرد تحصیلی از روی باورهای انگیزشی، سهم متغیرهای خودکارآمدی برای یادگیری (با ارزش بتای مثبت) و اضطراب امتحان (با ارزش بتای منفی) از لحاظ آماری معنادار بود.

نتایج پژوهش عیسایی چشمه‌ماهی، باقریان و حسن‌زاده توکلی (۱۳۹۰) با عنوان «بررسی رابطه ابعاد شخصیت با عملکرد تحصیلی دانشجویان» نیز نشان داد که ویژگی‌های شخصیتی «برون‌گرایی» و «باوجدان بودن»، رابطه مثبت و مستقیم و «روان‌آزردگی»، رابطه منفی و معکوس با عملکرد تحصیلی دارد. این سه ویژگی شخصیتی دانشجویان پیش‌بینی‌کننده‌های معتبری برای عملکرد تحصیلی هستند. همچنین ویژگی شخصیتی «وظیفه‌شناسی» با خودکارآمدی و برنامه‌ریزی رابطه مثبت و مستقیم دارد و ویژگی شخصیتی «برون‌گرایی» با انگیزش رابطه مستقیم و با تأثیرات هیجانی رابطه معکوس دارد؛ علاوه بر این «روان‌آزردگی» با تأثیرات هیجانی رابطه مستقیم دارد.

در پژوهش بختیاری‌پور (۱۳۸۷) عملکرد تحصیلی دانشجویان پنج دانشگاه نمونه براساس معدل مورد محاسبه قرار گرفت. نتایج حاکی از آن بود که معدل دیپلم و عملکرد تحصیلی قبلی بیشترین سهم را در پیش‌بینی عملکرد تحصیلی دانشجویان دارد و بهره‌هوشی، جنسیت، تأهل، خوابگاهی بودن و... رابطه

معناداری با عملکرد تحصیلی ندارند.

نتایج پژوهش ایزدی و محمدزاده‌دمولایی (۱۳۸۷) نشان می‌دهد که از بین ویژگی‌های شخصیتی، «باوجدان بودن» نسبت به سایر ویژگی‌ها، پیش‌بینی‌کننده بهتری برای عملکرد تحصیلی است. در این پژوهش نیز عملکرد تحصیلی با معدل سنجیده شده است.

در پژوهش شکر، کدیور، دانشورپور، نقش و مولایی (۱۳۸۶) عملکرد تحصیلی براساس معدل نمرات دانشجویان محاسبه شد. نتایج ماتریس همبستگی بین متغیرها نشان داد که بین عامل‌های «وظیفه‌شناسی»، «برون‌گرایی»، «پذیرش» و «سازگاری» با عملکرد تحصیلی رابطه مثبت و معنادار و بین عامل‌های «روان‌نژندخویی» با عملکرد تحصیلی رابطه منفی و معنادار وجود دارد. نتایج همچنین حاکی از آن بود که بین «استرس تحصیلی» و عملکرد تحصیلی رابطه منفی و معنادار برقرار است. نتایج تحلیل رگرسیون سلسله‌مراتبی در پیش‌بینی عملکرد تحصیلی نشان داد که عامل‌های شخصیتی «وظیفه‌شناسی» و «روان‌نژندخویی» و متغیر «استرس تحصیلی» هر کدام به ترتیب ۱۲٪، ۱۰٪ و ۶٪ از واریانس عملکرد تحصیلی را تبیین می‌کنند.

نتایج پژوهش سامانی و جوکار (۱۳۸۱) حاکی از آن بود که آزمون‌های سراسری، کارایی لازم برای گزینش و پیش‌بینی عملکرد تحصیلی دانشجویان را دارند.

هونیک و برادبنت^۱ (۲۰۱۶) در پژوهشی، با مرور سیستماتیک، به بررسی رابطه بین خودکارآمدی تحصیلی و عملکرد تحصیلی دانشجویان پرداختند و نتایج پژوهش‌هایی که بین سال‌های ۲۰۰۳-۲۰۱۵ در زمینه روان‌شناسی انجام شده بود، را مورد تحلیل قرار دادند. نتایج حاکی از آن است که «خودکارآمدی تحصیلی» با عملکرد تحصیلی همبستگی متوسطی دارد.

کوماریج^۲ و همکاران (۲۰۱۰)، در پژوهشی سبک‌های یادگیری و عملکرد تحصیلی را بررسی کردند. نتایج نشان داد که پنج ویژگی شخصیت با یکدیگر ۱۴ درصد از واریانس عملکرد تحصیلی را تبیین می‌کند.

کورکر^۳ و همکاران (۲۰۱۲)، در پژوهشی نشان دادند که، راهبردهای تلاش و اهداف پیشرفت بین ویژگی‌های شخصیت و عملکرد تحصیلی نقش میانجی ایفا می‌کنند. همچنین نتایج مطالعه از این فرضیه حمایت می‌کند که راهبردهای تلاش بین «وظیفه‌شناسی» و عملکرد تحصیلی نقش میانجی دارد. به

1. Honicke & Broadbent

2. Komarraju

3. Corker

عبارت دیگر، وظیفه‌شناسی به طور مستقل و مثبت با اهداف پیشرفت و عملکرد تحصیلی در ارتباط است. در حالی که صفات شخصیت نشان‌دهنده ویژگی‌های فردی پایدار است که از زمینه‌های ژنتیکی فرد مشتق می‌شوند، اما در کنار نظریه شناختی- اجتماعی، یک دستورالعمل برای کارآمدی دانشجویان در تنظیم فعالیت‌های یادگیری آن‌ها فراهم می‌کند.

نتایج پژوهش فراتحلیلی از مدل پنج عاملی شخصیت و عملکرد تحصیلی پروپات^۱ (۲۰۰۹) نیز نشان داد که، عملکرد تحصیلی به طور معنی‌داری با «توافق‌پذیری»، «وظیفه‌شناسی» و «گشودگی» نسبت به تجربه رابطه مثبت دارد. همچنین همبستگی بین وظیفه‌شناسی و عملکرد تحصیلی تا حد زیادی مستقل از هوش بود.

چمری پرموزیک و فارنهام^۲ (۲۰۰۳)، نیز در تحقیقی عملکرد تحصیلی را در طول یک دوره سه ساله و از طریق معیارهای مختلفی چون نمرات امتحانی و پروژه سال آخر اندازه‌گیری کردند. نتایج نشان داد که دو ویژگی «روان رنجورخویی» و «وظیفه‌شناسی» برای پیش‌بینی عملکرد تحصیلی نسبت به سایر ویژگی‌های شخصیتی دانشجویان سهم بیشتری داشته است. به طوری که «روان‌پریشی» می‌تواند عملکرد تحصیلی را مختل کند، در حالی که وظیفه‌شناسی ممکن است منجر به عملکرد تحصیلی بالاتر شود.

مک کنزی و چیتزر^۳ (۲۰۰۱)، در پژوهشی نشان دادند که با افزایش فزاینده تنوع دانشجویان در دانشگاه، علاقه فزاینده‌ای به عوامل پیش‌بینی‌کننده عملکرد تحصیلی وجود دارد. این مطالعه به بررسی آینده‌نگر از پیش‌بینی‌کننده‌های علمی، روانی- اجتماعی و جمعیت‌شناختی عملکرد تحصیلی دانشجویان سال اول استرالیا پرداخته است. عملکرد تحصیلی قبل از دانشگاه به عنوان مهم‌ترین پیش‌بینی‌کننده عملکرد دانشگاه‌شناسایی شد. خودکارآمدی و مسئولیت‌شغلی نیز پیش‌بینی‌کننده نمرات دانشگاه بودند. نتایج پژوهش بیانگر آن است که شناسایی عوامل مؤثر بر عملکرد تحصیلی می‌تواند هدف‌گذاری خدمات حمایتی را برای دانشجویان در معرض مشکلات تحصیلی بهبود بخشد.

بنابراین، می‌توان گفت عملکرد تحصیلی تحت تأثیر شرایط مختلفی قرار دارد. بررسی دقیق این شرایط و تعیین میزان تأثیرگذاری آن بر موفقیت تحصیلی دانشجویان به خصوص در دوره پراهمیت دانشگاه، موضوعی ضروری و مهم است و می‌تواند مسئولان و دست‌اندرکاران را در جهت ارائه تدابیری به منظور بهبود کیفیت آموزشی یاری دهد. لذا با توجه به اهمیت مطالب فوق‌الذکر و همچنین با توجه به خلاء

1. Poropat
2. Chamorro-Premuzic & Furnham
3. McKenzie & Schweitzer

پژوهشی موجود، پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی عملکرد تحصیلی (خودکارآمدی، برنامه‌ریزی، انگیزش، تأثیرات هیجانی و عدم کنترل پیامد) و ویژگی‌های شخصیتی دانشجویان (روان‌آزردگی‌خویی، برون‌گرایی، گشودگی، سازگاری و وجدانی بودن) را مورد بررسی قرار می‌دهد.

۲. روش پژوهش

روش تحقیق حاضر براساس هدف کاربردی بوده و روش گردآوری داده‌ها توصیفی است. از آنجایی که در این پژوهش، پیش‌بینی عملکرد تحصیلی دانشجویان براساس ویژگی‌های شخصیتی آنان صورت می‌گیرد، یک پژوهش همبستگی محسوب می‌شود. داده‌های این پژوهش از نوع کمی هستند. در این پژوهش اکتشاف، توصیف و تبیین پدیده در یک بازه زمانی خاص مورد مطالعه قرار می‌گیرند؛ لذا تک مقطعی است. ابزار و روش گردآوری داده‌ها در این پژوهش، پرسش‌نامه است. جامعه آماری تحقیق، کلیه دانشجویان پردیس خواهران دانشگاه امام صادق(ع)، در نیم سال تحصیلی دوم ۱۳۹۹-۱۴۰۰ در مقطع کارشناسی رشته‌های حقوق، معارف اسلامی و علوم تربیتی، فقه و حقوق اسلامی و فلسفه و کلام اسلامی بود که مجموعاً ۳۴۳ نفر می‌شد. با توجه به جامعه آماری، حجم نمونه آماری با استفاده از جدول کرجسی و مورگان ۱۸۲ نفر تعیین و با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. با توجه به نسبت جامعه آماری (۸۳ دانشجوی رشته حقوق، ۹۸ دانشجوی رشته فقه و حقوق اسلامی، ۵۱ دانشجوی فلسفه و کلام اسلامی و ۱۱۱ دانشجوی رشته معارف اسلامی و علوم تربیتی)، تعداد ۴۴ پرسش‌نامه میان دانشجویان حقوق، ۵۲ پرسش‌نامه میان دانشجویان فقه و حقوق، ۲۷ پرسش‌نامه میان دانشجویان فلسفه و ۵۹ پرسش‌نامه میان دانشجویان علوم تربیتی توزیع گردید، که در نهایت تعداد ۱۸۲ پرسش‌نامه دریافت شد. در این تحقیق برای اندازه‌گیری متغیرها و جمع‌آوری اطلاعات لازم در مورد مسئله تحقیق، از دو پرسش‌نامه استفاده شد.

۲-۱. پرسش‌نامه عملکرد تحصیلی در تاج

برای بررسی عملکرد تحصیلی دانشجویان از پرسش‌نامه عملکرد تحصیلی فام و تیلور^۱ استفاده شده است. این پرسش‌نامه دارای ۶۸ سؤال است؛ که در آن ۵ مقیاس «خودکارآمدی»، «تأثیرات هیجانی»، «برنامه‌ریزی»، «فقدان کنترل پیامد» و «انگیزش» مورد مقایسه قرار گرفته‌اند. پرسش‌نامه عملکرد تحصیلی فام و تیلور بر اساس مقیاس ۵ درجه‌ای طیف لیکرت تهیه شده است. این پرسش‌نامه جهت سنجش عملکرد تحصیلی مبتنی بر پژوهش‌های فام و تیلور (۱۹۹۹) توسط درّتاج (۱۳۸۳) برای جامعه

ایرانی ساخته و اعتباریابی گردید. در پرسش‌نامه دَرْتاج (۱۳۸۳)، خودکارآمدی، تأثیرات عاطفی، برنامه‌ریزی، فقدان کنترل پیامد و انگیزش براساس یک مقیاس ۵ امتیازی مورد توجه قرار می‌گیرند. نمره‌گذاری پرسش‌نامه به صورت طیف لیکرت ۵ نقطه‌ای (خیلی زیاد = ۵، زیاد = ۴، تاحدی = ۳، کم = ۲ و هیچ = ۱) به دست می‌آید که این شیوه نمره‌گذاری در مورد سؤالات شماره ۸، ۲۳، ۲۹ و ۳۳ معکوس است. میزان اعتبار این آزمون توسط دَرْتاج (۱۳۸۳) با روش همسانی درونی (آلفای کربناخ، ۰/۷۳) محاسبه شده است. میزان اعتبار در هرکدام از حیطه‌های مربوط به عملکرد تحصیلی در عامل اول (۰/۹۲)، عامل دوم (۰/۹۳)، عامل سوم (۰/۷۳)، عامل چهارم (۰/۷۴) و عامل پنجم (۰/۷۲) به دست آمد. برای به دست آوردن امتیاز مربوط به هر بُعد، مجموع امتیازات مربوط به تک‌تک سؤالات آن بُعد می‌بایست با هم محاسبه شود. نکته در این است که پس از محاسبه مؤلفه‌ها، جهت محاسبه نمره کل عملکرد تحصیلی باید سؤالات مربوط به مؤلفه‌های تأثیرات هیجانی و فقدان کنترل پیامد معکوس شود و سپس با نمره سایر مؤلفه‌ها جمع گردد. ضمناً سؤال شماره ۷ نمره نمی‌گیرد. بر این اساس، نمره کم‌تر از ۵۳ نشان‌دهنده خودکارآمدی ضعیف و نمره بالاتر از ۸۵ نشان‌دهنده خودکارآمدی قوی است. نمره کم‌تر از ۲۸ به بیان تأثیرات هیجانی ضعیف و نمره ۵۳ به بالا به بیان تأثیرات هیجانی قوی می‌پردازد. نمره کم‌تر از ۱۱ بیانگر برنامه‌ریزی ضعیف و نمره بالاتر از ۲۳ بیانگر برنامه‌ریزی قوی است. نمره کم‌تر از ۶ بیانگر کنترل پیامد ضعیف و نمره بالاتر از ۱۳ نشان از فقدان کنترل پیامد قوی دارد. نمره کم‌تر از ۱۴ انگیزش ضعیف و نمره بالاتر از ۲۴ انگیزش قوی را نشان می‌دهد. نمره کم‌تر از ۱۲۰ بیانگر عملکرد تحصیلی ضعیف و نمره بالاتر از ۱۷۵ بیانگر عملکرد تحصیلی قوی و نمره بین ۱۷۴-۱۲۱ بیانگر عملکرد تحصیلی متوسط است.

۲-۲. پرسش‌نامه شخصیت نئو

پرسش‌نامه NEO یکی از جدیدترین پرسش‌نامه‌های مربوط به ارزیابی ساخت شخصیت براساس دیدگاه تحلیل عاملی است. فرم کوتاه این پرسش‌نامه با عنوان (NEO-FFI)، یک پرسش‌نامه ۶۰ سؤالی بوده و برای ارزیابی ۵ عامل اصلی شخصیت به‌کار می‌رود. لازم به توضیح است که اگر فرصت اجرای تست خیلی محدود بوده و اطلاعات کلی از شخصیت کافی باشد، از این پرسش‌نامه استفاده می‌شود (گروسی فرشی، ۱۳۸۰). پاسخ‌نامه این پرسش‌نامه براساس مقیاس لیکرتی (کاملاً مخالفم، مخالفم، بی‌تفاوت، موافقم و کاملاً موافقم) تنظیم شده است. نمره‌گذاری فرم کوتاه این پرسش‌نامه یعنی NEO-FFI در تمام مواد یکسان نیست؛ به این معنی که در نمره‌گذاری برخی از مواد، فرم کوتاه پرسش‌نامه، به کاملاً مخالفم نمره ۴، مخالفم نمره ۳، بی‌تفاوت نمره ۲، موافقم نمره ۱ و کاملاً موافقم نمره (۰) می‌دهد. در

حالی که برخی دیگر از مواد این فرم کوتاه به صورت عکس حالت گفته شده نمره‌گذاری می‌شوند (همان).

۲-۳. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

پس از تکمیل پرسش‌نامه‌ها، داده‌های جمع‌آوری شده وارد نرم‌افزار SPSS شدند. برای توصیف داده‌های آماری از رسم جدول فراوانی، رسم نمودار و محاسبه شاخص‌های آماری حدوسط (میانه و میانگین)، محاسبه شاخص‌های پراکندگی (انحراف معیار) و شاخص‌های توزیع، استفاده گردید و جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون ساده بهره برده شد.

۳. یافته‌های پژوهش

در این بخش ابتدا شاخص‌های آمار توصیفی شامل میانگین، انحراف استاندارد به تعداد کل نمونه گزارش شده و در ادامه برای پاسخ‌گویی به سؤال‌های پژوهش، تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داده می‌شود.

جدول ۱- شاخص‌های توصیفی ویژگی‌های شخصیتی دانشجویان

متغیرها	تعداد	کم‌ترین مقدار	بیشترین مقدار	میانگین	انحراف استاندارد
روان‌آزردگی خوبی	۱۸۲	۵	۳۹	۲۱/۷۵	۶/۱۶
برون‌گرایی	۱۸۲	۱۱	۴۵	۲۹/۶۵	۶/۶۵
گشودگی	۱۸۲	۱۷	۴۲	۲۸/۴۵	۴/۸۴
سازگاری	۱۸۲	۱۶	۴۵	۳۱/۱۰	۵/۴۶
وجدانی بودن	۱۸۲	۱۴	۴۷	۳۲/۹۳	۶/۷۷

همان‌گونه که در جدول (۱) مشاهده می‌شود، ویژگی‌های شخصیتی دانشجویان با توجه به مقدار میانگین به این شرح توصیف می‌شود که میانگین «روان‌آزردگی خوبی» برابر ۲۱/۷۵ به دست آمده است، پس می‌توان به این نتیجه رسید که دانشجویان گاهی هیجانات پایدار تجربه می‌کنند و گاهی نه؛ احتمالاً آنان خیلی خوشحال و آرام نیستند، ولی ناآرام و ناراحت هم نیستند. میانگین «برون‌گرایی» برابر ۲۹/۶۵ است. در نتیجه دانشجویان افراد برون‌گرایی هستند و با جمع بودن را دوست دارند؛ حتی ترجیح می‌دهند کارهای انفرادی را جمعی انجام دهند. میانگین «گشودگی» برابر با ۲۸/۴۵ محاسبه شده است. بنابراین، دانشجویان عاشق سفر کردن هستند، ولی دوست دارند چیزهای جدید را بسته به علاقه‌شان از غذاهای جدید گرفته تا داستان‌های جدید تجربه کنند. میانگین «سازگاری» برابر با ۳۱/۱۰ است. این عدد نشان می‌دهد که دانشجویان افراد مردم‌داری هستند. به این مفهوم که دانشجویان افرادی می‌باشند، که دیگران برایشان خیلی مهم هستند؛ با جمع بودن برای این افراد خیلی لذت‌بخش است، چون هوای جمع را دارند. میانگین «وجدانی بودن» ۳۲/۹۳ محاسبه شد. در نتیجه، دانشجویان افراد باوجدان، وظیفه‌شناس و

بامسئولیتی هستند. به همین دلیل در محل کار و جمع خانواده به حرف‌های آن‌ها خیلی اهمیت می‌دهند.

جدول ۲- شاخص‌های آمار توصیفی عملکرد تحصیلی دانشجویان

متغیرها	تعداد	کم‌ترین مقدار	بیشترین مقدار	میانگین	انحراف استاندارد
خودکارآمدی	۱۸۲	۱۱	۳۹	۲۱/۷۵	۶/۱۶
تأثیرات هیجانی	۱۸۲	۸	۴۰	۲۹/۶۵	۶/۶۵
برنامه‌ریزی	۱۸۲	۱۸	۶۷	۲۸/۴۵	۴/۸۴
فقدان کنترل پیامد	۱۸۲	۵	۲۴	۳۱/۱۰	۵/۴۶
انگیزش	۱۸۲	۲۹	۶۱	۴۲/۰۱	۶/۷۷
عملکرد تحصیلی	۱۸۲	۷۸	۲۱۰	۱۵۶/۷۴	۲۱/۹۱

براساس داده‌های جدول (۲)، عملکرد تحصیلی دانشجویان با توجه به مقدار میانگین به شرح زیر قابل توصیف است:

میانگین «خودکارآمدی» برابر ۲۱/۷۵ است. این عدد نشان‌دهنده خودکارآمدی ضعیف می‌باشد. میانگین «تأثیرات هیجانی» برابر با ۲۹/۶۵ محاسبه شد، که نشان‌دهنده متوسط بودن تأثیرات هیجانی دانشجویان است. میانگین «برنامه‌ریزی» برابر با ۲۸/۴۵ به دست آمد؛ که این میزان نشان‌دهنده برنامه‌ریزی قوی است. میانگین «فقدان کنترل پیامد» برابر ۳۱/۱۰ است. بنابراین، فقدان کنترل پیامد در دانشجویان قوی به نظر می‌رسد. عدد میانگین «انگیزش» ۴۲/۰۱ بوده، که حاکی از قوی بودن انگیزش در بین دانشجویان است؛ و میانگین «عملکرد تحصیلی» برابر با ۱۵۶/۷۴ محاسبه شد. در نتیجه، عملکرد تحصیلی دانشجویان در سطح متوسط محسوب می‌گردد.

جدول ۳- تحلیل واریانس معادله رگرسیون عملکرد تحصیلی مبتنی بر ویژگی‌های شخصیتی دانشجویان

مدل	مجموع مجنورات	درجه آزادی	میانگین مجموع مجنورات	F	سطح معناداری Sig.	R	R ²
رگرسیون	42195.966	5	8439.193	33.20	.000 ^b	0.69	0.48
باقیمانده	44736.897	176	254.187				
کل	86932.863	182					

براساس نتایج جدول (۳) و با توجه به بزرگ بودن F و مقدار $\text{Sig}=0.000 < 0.05$ ، مدل رگرسیونی مناسب خواهد بود؛ زیرا بیشتر تغییرات متغیر وابسته در مدل رگرسیونی دیده شده است. لذا پیش فرض خطی بودن مدل تأیید می‌شود. به عبارت دیگر، رگرسیون عملکرد تحصیلی از روی مؤلفه‌های ویژگی‌های شخصیتی معنادار است ($p < 0.05$ و $df = 176$ و $F = 33.20$). ضریب همبستگی چندگانه برای ۱۸۲

داده بین مؤلفه‌های ویژگی‌های شخصیتی با عملکرد تحصیلی برابر با $0/69$ محاسبه گردید و ضریب تعیین برابر 48 درصد بدست آمد؛ به عبارتی، 48 درصد از واریانس عملکرد تحصیلی از طریق مؤلفه‌های ویژگی‌های شخصیتی قابل تبیین است.

جدول ۴- همبستگی بین ابعاد ویژگی‌های شخصیتی دانشجویان با عملکرد تحصیلی

روان‌آزردگی خویی	برون‌گرایی	گشودگی	سازگاری	وجدانی بودن	عملکرد تحصیلی	
$-.566^{**}$	$.436^{**}$	$-.014$	$.304^{**}$	$.622^{**}$		ضریب همبستگی پیرسون
$.000$	$.000$	$.853$	$.000$	$.000$		سطح معناداری
182	182	182	182	182	تعداد	

داده‌های جدول (۴) و مقادیر ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد، ضریب همبستگی عملکرد تحصیلی با «روان‌آزردگی خویی» ($0/57-$)، «برون‌گرایی» ($0/44+$)، «گشودگی» ($0/14-$)، «سازگاری» ($0/3+$) و با «وجدانی بودن» ($0/62+$) است. سطح معناداری ضریب همبستگی بین عملکرد تحصیلی و «روان‌آزردگی خویی»، «برون‌گرایی»، «سازگاری» و «وجدانی بودن» کم‌تر از $0/001$ بوده است. این مورد نشان می‌دهد که با احتمال 99 درصد، این رابطه معنادار است و تنها بین عملکرد تحصیلی و «گشودگی» رابطه معناداری وجود ندارد. به دیگر سخن، عملکرد تحصیلی با «روان‌پریشی» و «گشودگی» رابطه منفی دارد، در صورتی که بین عملکرد تحصیلی با «برون‌گرایی»، «سازگاری» و «وجدانی بودن» یک رابطه مثبت برقرار است.

جدول ۵- ضرایب رگرسیون عملکرد تحصیلی از روی مؤلفه‌های ویژگی‌های شخصیتی

مدل	متغیر	ضریب بتا	بتا	t	Sig. سطح معناداری
1	مقدار ثابت	130.67		8.73	.000
	روان‌آزردگی خویی	-1.16	-.32	-4.65	.000
	برون‌گرایی	.24	.075	1.04	.29
	گشودگی	.009	.002	.038	.97
	سازگاری	-1.10	-.025	-.38	.70
	وجدانی بودن	1.42	.44	6.96	.00

به منظور تعیین سهم هر یک از متغیرهای پیش‌بین از مقادیر بتا (Beta) استفاده شد. براساس داده‌های جدول شماره (۵)، مقدار بتا برای ویژگی‌های شخصیتی به ترتیب برابر با «روان‌آزردگی خویی» ($0/32-$)، «برون‌گرایی» ($0/07+$)، «گشودگی» ($0/002+$)، «سازگاری» ($0/02-$) و «وجدانی بودن» ($0/44+$)

محاسبه شد. این مقادیر نشان می‌دهند که «روان‌آزردگی خوبی» و «وجدانی بودن»، سهم زیادتری را در تبیین (پیش‌بینی) متغیر ملاک (عملکرد تحصیلی) دارد. همچنین سطح معناداری (Sig) ضرایب رگرسیون مقدار ثابت، «روان‌آزردگی خوبی» و «وجدانی بودن»، با مقدار صفر (کوچک‌تر از ۵ درصد ($p < 0/05$)) به دست آمد. بنابراین، فرض تساوی ضرایب رگرسیون مقدار ثابت، «روان‌آزردگی خوبی» و «وجدانی بودن» با مقدار صفر رد می‌گردد و نیازی به خارج کردن آن‌ها از معادله رگرسیون نیست. به عبارت دیگر، متغیرهای «روان‌آزردگی خوبی» و «وجدانی بودن» سهم معناداری در معادله دارند و بر متغیر ملاک تأثیر گذاشته‌اند و قدرت پیش‌بینی عملکرد تحصیلی دانشجویان را دارند؛ اما مؤلفه‌های دیگر با سطح معناداری بزرگ‌تر از ۵ درصد، سهم یگانه معناداری در معادله ندارند و از مدل حذف می‌شوند. بنابراین، معادله رگرسیون برای پیش‌بینی عملکرد تحصیلی، عبارت خواهد بود از:

(وجدانی بودن) $0/44 +$ (روان‌آزردگی خوبی) $0/32 -$ $0/67/130 =$ عملکرد تحصیلی

جدول ۶- تحلیل واریانس معادله رگرسیون عملکرد تحصیلی مبتنی بر ویژگی‌های شخصیتی دانشجویان به تفکیک رشته

رشته	مدل	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجموع مجزورات	F	سطح معناداری Sig.	R	R ²
معارف اسلامی و علوم تربیتی	رگرسیون	12842.822	5	2568.564	7.168	.000 ^b	0.63	0.4
	باقیمانده	18992.907	53	358.357				
	کل	31835.729	58	1016.359				
حقوق	رگرسیون	5081.797	5	1016.359	6.949	.000 ^c	0.69	0.47
	باقیمانده	5557.839	38	146.259				
	کل	10639.636	43	4336.344				
فقه و حقوق اسلامی	رگرسیون	21681.718	5	4336.344	18.603	.000 ^c	0.81	0.66
	باقیمانده	10722.802	46	233.104				
	کل	32404.519	51	545.342				
فلسفه و کلام اسلامی	رگرسیون	2726.709	5	545.342	1.978	.124 ^d	0.56	0.32
	باقیمانده	5789.143	21	275.673				
	کل	8515.852	26					

براساس نتایج جدول شماره (۶)، در رشته معارف اسلامی و علوم تربیتی، حقوق و فقه و حقوق اسلامی چون سطح معناداری کم‌تر از ۵ درصد است، لذا پیش‌فرض خطی بودن مدل برای این رشته‌ها تأیید می‌شود. به عبارت دیگر، معادله رگرسیون عملکرد تحصیلی از روی مؤلفه‌های ویژگی‌های شخصیتی در این رشته‌ها معتبر است. در حالی‌که در رشته فلسفه از آنجایی که سطح معناداری بیشتر از $0/05$

محاسبه شده است، پیش‌فرض خطی بودن مدل برای رشته فلسفه رد می‌شود. همچنین معادله رگرسیون عملکرد تحصیلی از روی مؤلفه‌های ویژگی‌های شخصیتی در رشته فلسفه و کلام اسلامی، معتبر نیست.

۴. نتیجه‌گیری

اهمیت و نقشی که ویژگی‌های شخصیتی فراگیران در فرایند یاددهی - یادگیری دارند، پژوهشگران را بر آن داشته تا به بررسی رابطه این متغیرها در عملکرد تحصیلی یادگیرندگان بپردازند. طبق نتایج به دست آمده در جدول (۳)، مشاهده می‌شود که ضریب همبستگی بین ابعاد شخصیت و عملکرد تحصیلی رابطه معناداری دارد. لذا می‌توان گفت که ویژگی‌های شخصیتی (روان آزردهی خویی، برون‌گرایی، سازگاری، وجدانی بودن و گشودگی)، عملکرد تحصیلی دانشجویان را پیش‌بینی می‌کنند. ضریب همبستگی چندگانه بین مؤلفه‌های «روان آزردهی خویی»، «برون‌گرایی»، «سازگاری»، «وجدانی بودن»، و «گشودگی» با عملکرد تحصیلی برابر با $0/69$ به دست آمد و ضریب تعیین برابر $0/48$ بود. به عبارتی، ۴۸ درصد از واریانس عملکرد تحصیلی از طریق مؤلفه‌های «روان آزردهی خویی»، «برون‌گرایی»، «سازگاری»، «وجدانی بودن» و «گشودگی» قابل تبیین است. براساس نتایج این پژوهش، چون سطح معناداری کم‌تر از ۱ درصد بدست آمد؛ بنابراین، پیش‌فرض خطی بودن مدل تأیید می‌شود. همچنین نتایج پژوهش بیانگر آن است که ویژگی‌های «روان آزردهی خویی» و «وجدانی بودن» سهم قوی‌تری را در پیش‌بینی متغیر عملکرد تحصیلی دانشجویان دارند.

نتایج به دست آمده درباره رابطه مثبت عامل «وجدانی بودن» و عملکرد تحصیلی در دانشگاه و اینکه عامل «وجدانی بودن» به صورت مثبتی پیش‌بینی‌کننده عملکرد تحصیلی است، با پژوهش‌های آتش‌افروز و عربان (۱۳۹۶)، رضایی و همکاران (۱۳۹۳)، عیسایی چشمه‌ماهی و همکاران (۱۳۹۰)، ایزدی و محمدزاده ادمولایی (۱۳۸۷)، شگری و همکاران (۱۳۸۶)، کورکر و همکاران (۲۰۱۲)، پروپات (۲۰۰۹)، و چمری پرموزیک و فارنهام (۲۰۰۳)، همسو بود. در توجیه این مسئله می‌توان به این نکته اشاره کرد که چون بهترین توصیف طبق نظریه Costa and McCree برای بُعد «وظیفه‌شناسی»، مفهوم اراده است؛ بنابراین، فرد وظیفه‌شناس هدفمند، با اراده و مصمم می‌شود، پس نمره بالا در وظیفه‌شناسی با موفقیت شغلی و تحصیلی همراه است. از سوی دیگر، نمره پایین در این بُعد موجب می‌شود که فرد از باریک‌بینی لازم، دقت، پاکیزگی زیاد و محتاط بودن اجتناب نماید. صفات فرعی این بُعد شامل کفایت، نظم و ترتیب، تلاش برای موفقیت، منضبط بودن و محتاط بودن در تصمیم‌گیری است (گروسی فرشی، ۱۳۸۰). وظیفه‌شناسی همچنین به دلیل رابطه‌ای که با انگیزش دارد، یکی از پیش‌بینی‌کننده‌های عملکرد محسوب می‌شود؛ بنابراین، سخت‌کوشی، پشتکار، پیشرفت‌مداری و دقت می‌تواند عملکرد فرد را در

حوزه‌های مختلف همچون موقعیت‌های تحصیلی به طور مثبت پیش‌بینی کند. جالب اینکه ممکن است، حتی برخی از دانشجویان دارای هوش بالایی نباشند؛ ولی به دلیل دارا بودن صفت وظیفه‌شناسی عملکرد تحصیلی بالایی را نشان دهند. نتایج پژوهش پروپات (۲۰۰۹) در تأیید نتیجه مذکور نشان می‌دهد که همبستگی بین وظیفه‌شناسی و عملکرد تحصیلی تا حد زیادی مستقل از هوش است.

یافته‌های پژوهش حاضر درباره رابطه منفی و معنادار بین عامل «روان‌آزردگی خوبی» با عملکرد تحصیلی با نتایج پژوهش‌های عظیم‌پور و همکاران (۱۳۹۹)، آتش‌افروز و عربان (۱۳۹۶)، رضایی و همکاران (۱۳۹۳)، عیسی چشمه‌ماهی و همکاران (۱۳۹۰)، شکری و همکاران (۱۳۸۶)، چمری پرموزیک و فارنهام (۲۰۰۳)، در یک راستا قرار دارند. «روان‌آزردگی» بُعدی از شخصیت است که در یک سوی آن ثبات و اضطراب پایین و در سوی دیگر آن، بی‌ثباتی و اضطراب بالا قرار دارد؛ بنابراین، روشن است که افراد با سطوح بالای روان‌آزردگی و در نتیجه واجد اضطراب و برانگیختگی نمی‌توانند عملکرد تحصیلی مناسبی داشته باشند.

براساس نتایج کلی دو بعد «روان‌آزردگی خوبی» که رابطه منفی و معنادار، و «وجدانی بودن» که رابطه مثبت و معنادار با عملکرد تحصیلی دارند، توجه به این دو بُعد شخصیت در پذیرش دانشجویان برای پیش‌بینی عملکرد تحصیلی آنان در رشته‌های مشخص باید مورد ملاحظه قرار بگیرد. این نتایج در مرحله گزینش برای جذب دانشجو و انتخاب رشته در پردیس خواهران دانشگاه امام صادق (ع)، از جهت به دست آوردن نمرات ابعاد شخصیت و به دنبال آن پیش‌بینی عملکرد تحصیلی دانشجویان می‌تواند از اهمیت بالایی برخوردار باشد. همچنین در حین تحصیل برای بالا بردن سطح عملکرد تحصیلی دانشجویان می‌توان براساس میانگین نمرات و نتایج حاصل از اجرای پژوهش، راه‌حلی ارائه داد. بنابراین، دانشگاه باید بستر مناسبی فراهم کند تا با تمرکز بر نقش روش‌های آموزش و ارزشیابی متفاوت، تصمیم‌های لازم برای تحول برخی از ابعاد عملکرد تحصیلی اتخاذ شود. از آنجا که ویژگی‌های شخصیتی نقش غیرقابل انکاری در ابعاد مختلف زندگی و به‌ویژه عملکرد تحصیلی ایفا می‌کنند؛ انتظار می‌رود که دانشگاه در کنار سنجش‌های گوناگونی که در مقاطع مختلف تحصیلی به عمل می‌آورد، بخشی را نیز به سنجش ویژگی‌های شخصیتی افراد اختصاص دهد، تا از این طریق بتواند به آن‌ها در جهت عملکرد تحصیلی بهتر یاری رساند. اصولاً انجام هرگونه پژوهش به دلایل مختلف با محدودیت‌ها و موانع نظری و عملی متعددی مواجه است؛ از جمله مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به مشکلات مربوط به اجرای پرسش‌نامه (عدم دقت و مقاومت آزمودنی‌ها) اشاره کرد. به‌ویژه از آنجا که این پژوهش در زمان شیوع بیماری کرونا انجام شده است، شرایط روانی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی کشور نیز می‌تواند در نتایج تأثیر بسزایی داشته باشد. از دیگر

محدودیت‌های پژوهش حاضر جامعه و نمونه آماری آن بود که محدود به دانشجویان دختر پردیس خواهران دانشگاه امام صادق (ع) می‌شد؛ در نتیجه، برای تعمیم نتایج آن به سایر افراد بایستی جانب احتیاط را رعایت نمود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

منابع

- آتش افروز، عسکر؛ عربان، شجاع (۱۳۹۶). رابطه علی بین ویژگی‌های شخصیتی و عملکرد تحصیلی با نقش میانجی راهبردهای مطالعه در دانشجویان. *دستاورد های روانشناسی*، ۲۴(۱)، ص ۷۸-۹۸.
<https://doi.org/10.22055/PSY.2017.17251.1490>
- امیری دوماری، الهه؛ مرزیه، افسانه؛ جنابآبادی، حسین (۱۴۰۲). رابطه ادراک از ساختار کلاس با عملکرد تحصیلی دانشجویان از طریق نقش میانجی خودکارآمدی (مطالعه موردی دانشجویان دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه سیستان و بلوچستان). *راهبردها در روانشناسی و علوم تربیتی*، ۶(۱۷)، ص ۸۳-۱۰۱.
- ایزدی، صمد؛ محمدزاده ادمولایی، رجبعلی (۱۳۸۷). بررسی رابطه سبک‌های یادگیری، ویژگی‌های شخصیتی و عملکرد تحصیلی. *پژوهش‌های آموزش و یادگیری*، ۱۴(۲۷)، ص ۱۵-۲۸.
- بختیاری پور، سعید (۱۳۸۷). پیش‌بینی عملکرد تحصیلی دانشجویان دانشگاه اهواز براساس بهره هوشی، سوابق تحصیلی و متغیرهای جمعیت‌شناختی. *یافته‌های جدید در روانشناسی (روانشناسی اجتماعی)*، ۲(۷)، ص ۸۱-۹۴.
- برهانی زرنندی، علی، (۱۳۹۲). بررسی رابطه بین رویکردهای تدریس اساتید با رویکردهای یادگیری و عملکرد تحصیلی دانشجویان کارشناسی ارشد علوم انسانی، ادبیات، ادبیات و فنی - مهندسی دانشگاه یزد در سال تحصیلی ۹۷-۹۸. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه یزد.
- پیری، موسی؛ همایونی بخشایش، نسرین؛ عنایتی، بهار (۱۳۹۵). مدل‌سازی معادلات ساختاری رابطه بین راهبردهای کنترل فکر و معنا در زندگی و عملکرد تحصیلی دانشجویان. *آموزش و ارزشیابی*، ۹(۳۵)، ص ۱۵۵-۱۶۹.
- حبیب‌زاده، عباس؛ بیگی، مهدی؛ پورزور، پرویز (۱۳۹۰). نقش سبک‌های تنظیم شناختی هیجان در پیش‌بینی سلامت روانی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان. *رویش روانشناسی*، ۱۰(۷)، ص ۱۰۵-۱۱۴.
- حویزوی، احمد؛ کرملاچعب، فاطمه و طبش، ندا (۱۴۰۱). رابطه ادراک محیط کلاس درس و خودکارآمدی تحصیلی با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان. *تحولات نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و تعلیم و تربیت*، ۵(۴۹)، ص ۲۲-۳۲.
- دزتاج، فریبرز (۱۳۸۳). *تأثیر شبیه‌سازی‌های ذهنی ساده و ترکیبی فرآیند و محصول بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان تیزهوش و عادی*. رساله دکتری. گروه روانشناسی، دانشگاه علامه طباطبایی تهران.
- رادپور، حمیده (۱۳۹۱). پیش‌بینی عملکرد تحصیلی دانشجویان دانشگاه براساس ویژگی‌های شخصیتی، سوابق تحصیلی و ویژگی‌های جمعیت‌شناختی دانش‌آموزان دختر فارغ‌التحصیل از دبیرستان‌های نمونه دولتی یزد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. گروه روانشناسی تربیتی، دانشگاه یزد.
- رضایی، اکبر؛ مصرآبادی، جواد؛ محمدزاده، علی (۱۳۹۳). رابطه بین هیجانانگیزت و باورهای انگیزشی با عملکرد تحصیلی. *مطالعات روانشناسی تربیتی*، ۱۱(۱۹)، ص ۱۵۹-۱۸۰.
<https://doi.org/10.22111/JEPS.2014.1853>
- سامانی، سیامک؛ جوکار، بهرام (۱۳۸۱). بررسی اثربخشی نمرات آزمون سراسری در پیش‌بینی عملکرد تحصیلی دانشجویان برخی از رشته‌های تحصیلی دانشگاه شیراز. *علوم اجتماعی و انسانی*، ۱۸(۳۶)، ص ۱۳۶-۱۴۶.
- شکری، امید؛ کدیور، پروین؛ دانش‌پور، زهره؛ نقش، زهرا؛ مولایی، محمد (۱۳۸۶). ویژگی‌های شخصیتی، استرس تحصیلی و عملکرد تحصیلی. *مطالعات روانشناسی*، ۳(۱۳)، ص ۲۵-۴۸.
<https://doi.org/10.22051/psy.2007.1701>

- عابدینی، یاسمین؛ برات دستجردی، نگین (۱۳۹۳). رابطه دینداری با هوش معنوی و تأثیر آنها بر عملکرد تحصیلی دانشجویان. *رویکرد تربیتی نوین*، ۱۹(۱).
- عظیم‌پور، علیرضا؛ شاملی، لیلا؛ کریم‌زادگان، زهرا؛ عمادی، زهرا (۱۳۹۹). پیش‌بینی عملکرد آموزشی دانشجویان سال اول دانشگاه براساس هوش، سبک‌های هویت، ابعاد سلامت روان و جنسیت. *راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، ۱۳(۲)، ص ۱۰۴-۱۱۶.
- عیسای چشمه‌ماهی، مریم؛ باقریان، فاطمه؛ حسن‌زاده توکلی، محمدرضا (۱۳۹۰). رابطه بین سبک‌های تفکر و ابعاد شخصیتی با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان. *مدیریت و برنامه‌ریزی در نظام‌های آموزشی*، ۴(۶)، ص ۱۱۵-۱۳۰.
- قاضی طباطبایی، محمود؛ مرجانی، سیدهادی (۱۳۸۰). بررسی عوامل مؤثر بر اثربخشی تحصیلی دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه تهران. *پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی*، ۷(۱۹)، ص ۳۱-۵۸.
- قانع مهرآبادی، مریم (۱۳۹۹). بررسی رابطه بین راهبردهای شناختی، فراشناختی و باورهای هوشی با اشتیاق تحصیلی دانشجویان پزشکی اراک. *پژوهش در روانشناسی و تربیت*، ۴(۱۹)، ص ۴۲۵-۴۴۱.
- قمری، محمد (۱۳۹۱). پیش‌بینی شکوفایی تحصیلی و عملکرد تحصیلی دانشجویان براساس سبک زندگی اسلامی. *روانشناسی فرهنگی*، ۶(۱)، ص ۱۷۹-۱۹۸. <https://doi.org/10.30487/jcp.2022.303996.1309>
- گروسی فرشی، تقی (۱۳۸۰). *رویکردی نوین در ارزیابی شخصیت (کاربرد تحلیل عاملی در مطالعات شخصیت)*. تبریز: انتشارات دانیال و جامعه‌پژوه.
- مصطفی، وفا؛ فلاح‌زاده، هاجر؛ احمدی، سرور؛ حمیدی، امید (۱۳۹۰). مدل‌سازی معادلات ساختاری رابطه سبک‌های دلبستگی و خودمتمایزسازی با عملکرد تحصیلی دانشجویان با نقش میانجی سبک زندگی ارتقاءدهنده سلامت. *پژوهش‌های مشاوره*، ۲۰(۷۹)، ص ۱۱۱-۱۳۸. <https://doi.org/10.18502/qjcr.v20i79.7344>
- Caprara, G.V., Vecchione, M., Alessandri, G., Gerbino, M. & Barbaranelli, C. (2011). The Contribution of Personality Traits and Self-Efficacy Beliefs to Academic Achievement: A Longitudinal Study. *British Journal of Educational Psychology*, No. 81, p. 78-96. <https://doi.org/10.1348/2044-8279.002004>
- Chamorro-Premack, T. & Furnham, A. (2003). Personality predicts academic performance: Evidence from two longitudinal university samples. *Journal of Research in Personality*, 37(4), p. 319-338. [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(02\)00578-0](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00578-0)
- Corker, K.S., Oswald, F.L. & Donnellan, M.B. (2012). Conscientiousness in the classroom: a process explanation. *National Center for Biotechnology Information*, 80(4), p. 995-1028. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2011.00750.x>
- Honick, T. & Broadbent, J. (2016). The influence of academic self-efficacy on academic performance: A systematic review. *Educational Research Review*, 17, p. 63-84. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2015.11.002>
- Komaraju, M., Musulkin, S. & Bhattacharya, G. (2010). Role of student-faculty interactions in developing college students' academic self-concept, motivation, and achievement. *Journal of College Student Development*, 51(3), p. 332-342. <https://doi.org/10.1353/csd.0.0137>
- McKenzie, K. & Schweitzer, R. (2001). Who succeeds at university? Factors predicting academic performance in first year Australian university students. *Higher education research & development*, 20(1), p. 21-33. <https://doi.org/10.1080/07924360120043621>

- Oduol, T. (2006). Towards the making of education policy in Kenya: Conclusions and implications. *International Education Journal*, 7(4), p. 466-479.
- Poropat, A.E. (2009). A meta-analysis of the five-factor model of personality and academic performance. *Psychological Bulletin*, 135(2), p. 322–338. <https://doi.org/10.1037/a0014996>

